

PRIRUČNIK
ZA UČENIKE SREDNJIH ŠKOLA

**Manipulacija
i
propaganda**

Sadržaj

Sadržaj	2
Sažetak projekta	3
Kako se koristiti priručnikom i interaktivnom prezentacijom	4
Uvod u lekciju	5
Manipulacija	6
Tehnike manipulacije	7
Smanjenje zahtjeva	8
Poznato lice	8
Promjena teme	9
Povećanje zahtjeva	9
Oponašanje	10
Gubitak	11
Rutina	11
Efekt izvora	12
Audio primjer	13
Video	14
Interpretacija - primjer I	15
Interpretacija - primjer II	17
Manipuliranje fotografijama	18
Video	20
Trenutačni trendovi	21
Propaganda i manipulacija u politici	22
Razina slobode u svijetu	25
Sloboda medija u svijetu	26
Kraj	27
Preporučena literatura	28
Izvori	29

Sažetak projekta

Građanska kompetencija od presudne je važnosti za aktivno političko sudjelovanje, što je jedna od glavnih odrednica dobrog upravljanja i održive demokracije. Političko sudjelovanje stagnira osobito u istočnom dijelu Podunavlja, a posebno zabrinjavaju apatija i nedostatak političkog interesa mlađe populacije.

Nadalje, posljednjih godina svjedočimo političkim zbivanjima koja rezultiraju pogoršanjem demokratskih standarda u mnogim dijelovima regije. Temeljni element građanske kompetencije jest visoka razina medijske pismenosti, koja je neophodna za odraz društvene stvarnosti građana i njihovu otpornost na negativne medijske fenomene, poput govora mržnje i lažnih vijesti.

Glavni cilj projekta MELIA Observatory jest poboljšati demokratsko transnacionalno upravljanje razvojem transnacionalnog opservatorija medijske pismenosti koji se temelji na suradnji različitih relevantnih dionika. U mnogim zemljama dunavske regije razvoj kompetencija medijske pismenosti i aktivnog građanstva daleko zaostaje za razvijenijim dijelovima Europe. Ovaj opservatorij služiti će kao mehanizam za povećanje medijske pismenosti, a time i jačanje građanskih kompetencija, što će pridonijeti razvoju održive demokracije. Glavne su ciljne skupine mladi i ljudi koji s njima rade. U svrhu jačanja medijske pismenosti opservatorij će osigurati alate dostupne mladima i njihovim edukatorima.

Projekt će uspostaviti opservatorij za medijsku pismenost koji će osigurati instrumente za provjeru medijskih sadržaja, alate za obuku i preporuke politika za nadogradnju medijske pismenosti u odnosu na druge građanske vještine. Rezultati uključuju alate za izgradnju kapaciteta i obuku medijske pismenosti, mrežno sučelje i preporuke politika. Osnovne su aktivnosti projekta mapiranje praksi i širenje informacija, razvoj sustava učenja, izrada mrežne platforme za obuku i pilot testiranje.

Kako se koristiti priručnikom i interaktivnom prezentacijom

Dragi učenici,

ovaj priručnik služi kao vodič za interaktivnu prezentaciju Manipulacija i propaganda.

Otvorite interaktivnu prezentaciju u svojem pregledniku na računalu. Ako radite u grupi, možete projicirati prezentaciju putem projektora ili na interaktivnoj ploči.

Želite li raditi u prezentaciji, otvorite ovaj dokument u svojem pregledniku na računalu ili ga ispišite.

Prezentacija sadržava nekoliko slajdova s nastavnim materijalom i vizualnim sadržajem. Pažljivo pročitajte i pregledajte svaki slajd. Ako vidite ikonu „i” na slajdu u donjem lijevom kutu, kliknite na nju. Tu se nalaze dodatne informacije ili primjeri koji će vam pomoći da bolje razumijete ono o čemu je na slajdu riječ.

Neki slajdovi osim ikone „i” imaju interaktivne elemente, koji su istaknuti. Kada kliknete na njih, doznat ćete više informacija (to može biti primjerice audiosadržaj, videosadržaj ili dodatne informacije).

U prezentaciji ćete pronaći i ikonu zvuka. Neki slajdovi sadržavaju zvuk. Ako je potrebno, možete kliknuti na ikonu zvuka da biste isključili ili ponovno aktivirali zvuk u prezentaciji.

Kliknite desnu strelicu za sljedeći slajd. Ako se želite vratiti u prezentaciju, kliknite na lijevu strelicu. Za povratak na sam početak prezentacije kliknite na ikonu kuće.

Radi bolje orijentacije u tekstu pojedini slajdovi postupno se prikazuju s dodatnim edukativnim materijalom i daljnjim proširenjem teme.

Tekst je dopunjen **definicijama** jer se s nekim pojmovima prvi put susrećete i preporučljivo ih je zapamtiti. Također obratite pozornost na **zanimljivosti**.

Naslov uz tekstove u priručniku:

ZANIMLJIVOST

DEFINICIJA

Uvod u lekciju

Je li vas itko ikada uvjerio da donesete odluku ili napravite nešto što niste htjeli? Jeste li uspjeli nekoga uvjeriti da učini ono što želite? Možete li se sjetiti primjera?

Razotkrivanje laži i pronalaženje istine katkad može biti teško. Istina je nerijetko duboko skrivena i zapetljana pa nam izmiče kroz prste. Cilj je varalica i manipulatora natjerati ljude da povjeruju da je istinu nemoguće pronaći, zbuniti ih i posredno ih natjerati da prihvate situaciju kakva jest. Međutim prozivke i pritužbe na sustav neće ništa promijeniti. Želimo li promjenu, i mi se moramo pokrenuti. Moramo početi promišljati i savjesno glasati za ono što vjerujemo da je najbolje za sve, a ne samo za nas.

U ovoj lekciji upoznat ćete se s pojmom manipulacije i tehnikama manipulacije koje se često upotrebljavaju. Većina ljudi većinu informacija dobiva s interneta, a upravo je to okruženje postalo raj za manipulatore. Manipulacija se često skriva u formama u kojima ju je teško otkriti. Možete je susresti na bilo kojoj mrežnoj stranici, uključujući društvene mreže.

Odabrani su primjeri s kojima se kao ciljna skupina najčešće susrećete u okruženju. Razne tipove manipulatora upoznat ćete kroz animirani video.

Uz pomoć vizualnih elemenata upoznat ćete se s interpretacijom fotografija, kao i njezinim iskrivljavanjem, te manipulacijom na fotografijama.

U ovoj lekciji bavimo se također pojmom propagande, cenzure i autocenzure.

Manipulacija

Kako zamišljate manipulaciju?

Je li vas itko ikada natjerao da učinite nešto što niste željeli?

Jeste li prepoznali da manipulira vama? A možda ste vi uvjerali druge da učine nešto protiv svoje volje?

► Razmislite o primjeru takvog ponašanja.

Na ovome slajdu možete vidjeti definiciju **manipulacije**.

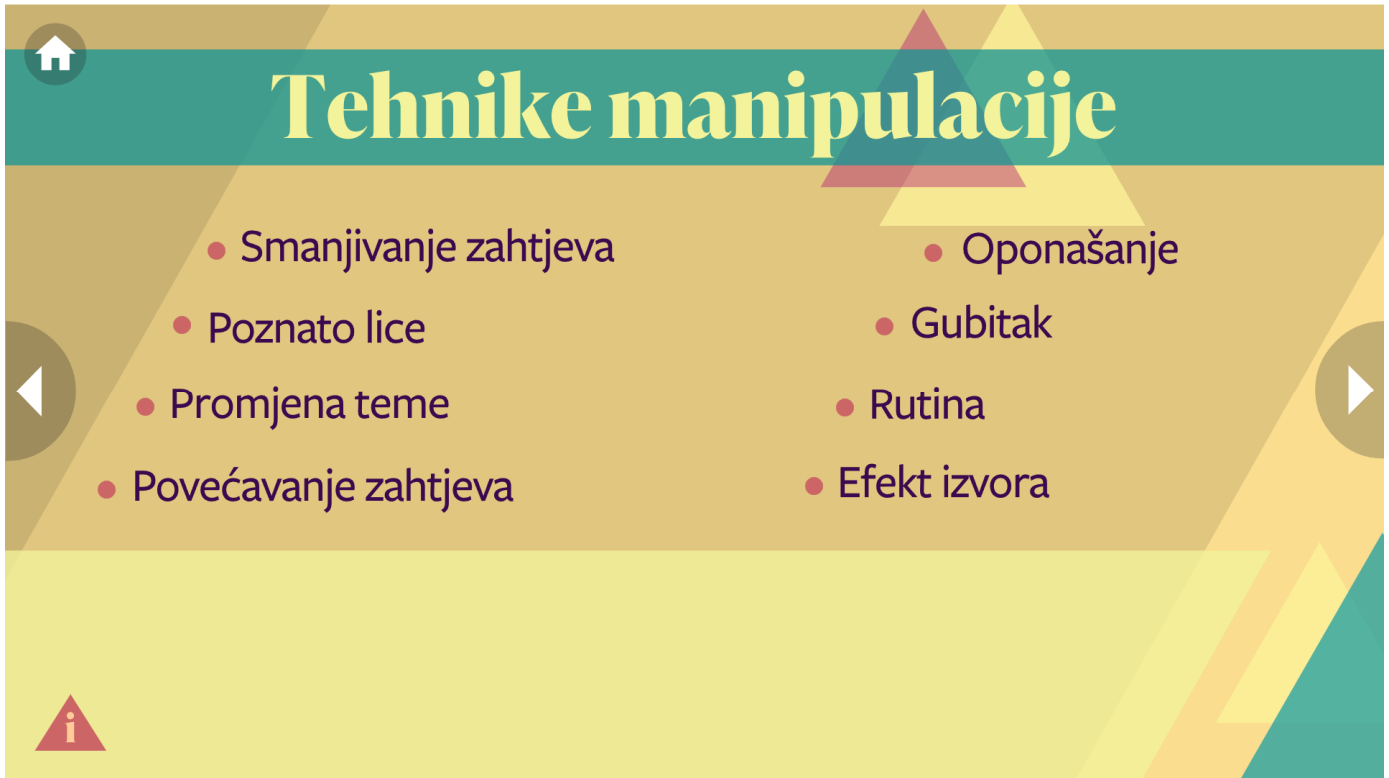
MANIPULACIJA

Utjecati na druge radi promjene njihovih stavova, mišljenja ili ponašanja. Često se u tu svrhu upotrebljavaju emocije.

Tehnike manipulacije

Mnogo je načina da se nekoga natjera da učini što želite, a iskusni manipulator uvijek će birati prikladnu tehniku za pojedinu osobu i situaciju.

Kliknite na slajd kako biste vidjeli primjere tehnika manipulacije.

Kao što možete vidjeti na slajdu, kada mišem prijeđete preko pojedine tehnike, na dnu slajda prikazuje se njezin opis. Pozicionirajte se s mišem na svaku od njih.

Opis bi vam trebao omogućiti bolje razumijevanje pojedine tehnike. Na sljedećim slajdovima vidjet ćete opis svake pojedine tehnike. Pažljivo ih čitajte te ih pokušajte razumjeti.

Detalji pojedine tehnike prikazuju se na dnu slajda.

Smanjenje zahtjeva

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Smanjenje zahtjeva: Osoba ne iskaže svoj zahtjev odmah, nego predloži nešto mnogo zahtjevnije te postupno spušta razinu zahtjevnosti do onog zahtjeva koji je prvotno htjela i iskazati. S obzirom na to da je prvotni zahtjev smanjen, situacija se čini pogodnijom za osobu kojoj je zahtjev usmjeren.

Poznato lice

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Poznato lice: Imamo više povjerenja u nekoga koga već poznajemo na neki način, čije smo lice već vidjeli ili čije smo ime čuli...

Promjena teme

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Promjena teme: Manipulator nastoji skrenuti našu pažnju od nečega čime se želimo baviti ili o čemu želimo razgovarati da bi nas naveo na onu temu koja njemu odgovara.

Povećanje zahtjeva

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Povećanje zahtjeva: Osoba najprije želi nešto sitno, a nakon što ispunimo taj sitni zahtjev, polako povećava zahtjeve koji su naizgled povezani s prvotnim zahtjevom time ih čineći „dijelom njega”.

Gotovi ste s lijevom stranom, sada možete prijeći na desnu.

Možda se prepoznali ili iskusili neku od ovih tehnika. Ako niste, zapamtite ih kako biste bili spremni ako netko vama pokuša manipulirati.

Detalji pojedine tehnike prikazuju se na dnu slajda.

Oponašanje

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Oponašanje: Kada ne znamo kako se ponašati, oponašamo druge.

Ovaj primjer tehnike je sveprisutan u današnjem svijetu. Oponašanje osoba koje nas na neki način impresioniraju jest uobičajeno, no oduprite se utjecaju nečijeg broja sljedbenika na društvenim mrežama. Sljedbenici su ponekad plaćeni, pa to što netko ima mnogo sljedbenika zapravo malo znači.

Gubitak

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Gubitak: Ta se tehnika uvjeravanja temelji na mogućim gubitcima, koje će osoba doživjeti ako ne iskoristi pogodnost ili izazov koji joj se nudi...

Rutina

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Poznato lice
- Promjena teme
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Rutina
- Efekt izvora

Rutina: Odabiremo ono što uvijek radimo (ono na što smo naviknuti). Razlozi mogu biti povjerenje, dobro iskustvo, nepoznavanje konkurencije... U trgovini biramo iste proizvode, no možda postoje proizvodi koji su bolji po kvaliteti, cijeni ili okusu.

Efekt izvora

Manipulation techniques

- decreasing demands
- familiar face
- change of topic
- increasing demands
- imitation
- shortage
- routine
- source effect

Source effect: If we learn information from a trusted and respected person or source (the media), there is a high probability that we will believe the information or we will be convinced. (Appearance can also be very important.)

Tehnike manipulacije

- Smanjivanje zahtjeva
- Povećavanje zahtjeva
- Oponašanje
- Gubitak
- Efekt izvora

Mnogo je načina da se nekoga navede da napravi nešto što želite. Iskusan manipulator bira prikladnu tehniku za specifičnu osobu i situaciju.

Upravo ste doznali ponešto o osam primjera tehnika manipulacije.

ZANIMLJIVOST

Postoji još mnogo tehnika manipulacije.

Primjerice:

privlačnost, dobar/loš, disonanca, tišina, samosažaljenje, trač, žrtveno janje, autoritet, karizma, laganje, laskanje...

Potražite ih na internetu te uvijek pokušajte pronaći vlastiti primjer takvog ponašanja.

Audio primjer

Testirajte svoju vještinu prepoznavanja riječi manipulatora. Kliknite na radio i poslušajte audio primjer koji je na engleskom jeziku. Pokušajte otkriti što radi govornik te kako pokušava utjecati na druge.

Ako ne čujete zvuk, provjerite imate li uključene zvučnike.

Audio primjer govora manipulatora koji je temeljen na tehnici promjene teme

Napad na osobu

- propitivati kredibilitet osobe, a ne njezinih argumenata

Tko govori na snimci? Možete li pogoditi po temi, stilu govora ili glasu govornika?

Ako niste sigurni, pročitajte transkript i opis na hrvatskom jeziku koji se nalaze niže.

Konferencija za novinare u Bijeloj kući – tadašnji predsjednik SAD-a Donald Trump odgovara na pitanja novinara u kontekstu borbe protiv Covid-19.

Novinar:

Što biste poručili Amerikancima koji su uplašeni?

Gotovo je 200 mrtvih, 14 000 onih koji su bolesni, milijuni onih, kao što ste svjedočili, koji su uplašeni. Što biste poručili Amerikancima koji vas sada gledaju?

Trump:

Kažem da ste užasan novinar, to kažem. Mislim da je to vrlo gadno pitanje i mislim da dajete Amerikancima veoma lošu poruku. Američki narod traži odgovore i nadu, a vi se bavite senzacionalizmom, a isto tako i....

Odgovorite na sljedeća pitanja:

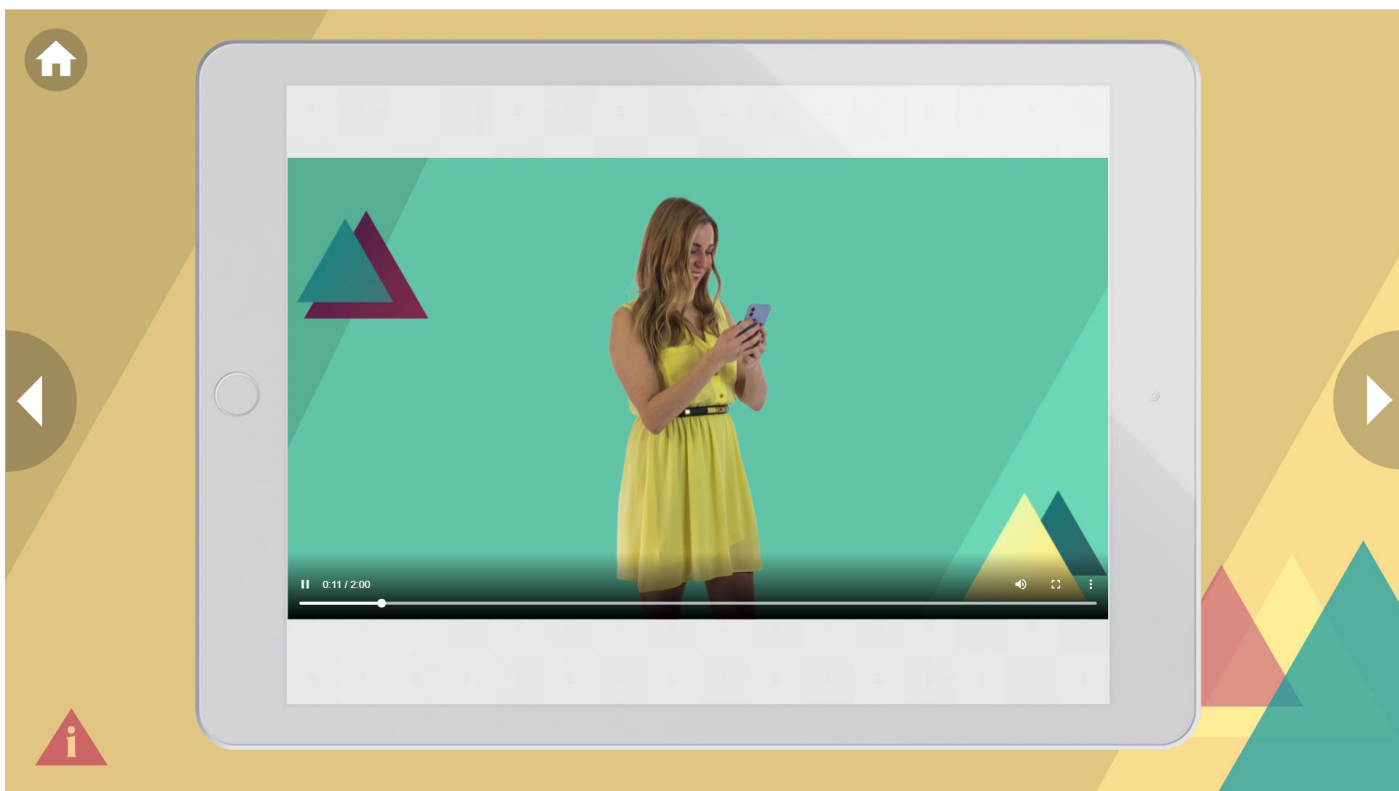
Kako biste nazvali i opisali tipove manipulacija koji se prikazuju u ovom primjeru?

Koja se skupina ljudi često spominje?

Hoće li svi jednako doživjeti odgovor Donalda Trumpa? Obrazložite.

Video

One koji manipuliraju nazivamo **manipulatorima**. Uglavnom se taj naziv upotrebljava u neformalnom razgovoru te ima negativnu konotaciju. Pogledajte video. Pripremili smo četiri primjera koji opisuju tipove manipulatora.

Razmislite o tome ponašaju li se tako ljudi u vašem okruženju.

Kao što je mnogo tehnika manipulacije kojima nas netko može nasamariti, mnogo je i tipova manipulatora. U ovom videu upoznat ćete se s nekima od njih. Pozorno pratite, da li poznate nekoga ovakvog ?

Razmislite o tome jeste li se ikada susreli s manipulatorom i podijelite s drugima tu priču. Najprikladniji primjer bio bi neki koji ste doživjeli na internetu. Odaberite jedan i analizirajte ga. Što mislite kojom su se tehnikom tada koristili? Također, imate opciju da s kolegama iz razreda smisliti zajednički primjer.

Interpretacija - primjer I.

Pogledajte fotografije na ovom slajdu.

Osmislite odgovarajuće naslove za svaku od fotografija.

Interpretacija

Američki marinci iz 15. marinske ekspedicijske jedinice pomažu iračkom vojniku dajući mu vodu iz kantine u južnom Iraku 21. ožujka 2003. godine.

Na **lijevoj fotografiji** jest vojnik/zatvorenik kojemu je puška uperena u glavu.

Na **desnoj fotografiji** vojniku daju vodu.

No što je istina?

Iz **srednje fotografije** može se zaključiti da je čovjek priveden, također mu je puška uperena u glavu, no i vojnici mu daju vodu. Da ste vidjeli samo lijevu fotografiju u medijima, što biste mislili o američkim marincima?

Pogledajte što piše na infoikoni kako biste se prisjetili što znači interpretacija.

Imaju li fotografije samo jednu moguću priču?

Zamislite da se takva situacija dogodi s vijestima u medijima.

Svaki novinar ili urednik može interpretirati priču na svoj način; može izostaviti neke informacije, razmjestiti tijekom događaja, usredotočiti se na detalje koji nisu važni drugima... i odjednom može nastati nekoliko verzija originalne situacije.

Stoga je dobro utvrditi vjerodostojne izvore – one koji plasiraju provjerene i istinite informacije – od njih treba crpiti informacije.

Ne možemo jamčiti da će sve biti do kraja istinito, no možemo računati na to da će pogreške biti minimalne i, najvažnije, nenamjerne.

Interpretacija – objašnjenje viđenja situacije/stvari/članka...

Interpretacija - primjer II.

Kako na vas utječe lijeva fotografija?

Kako se ta situacija doima?

Interpretacija

Što nam mediji pokazuju

Što je zapravo istina

Ovdje je prikazan još jedan primjer interpretacije.

Na lijevoj su fotografiji vojnik i uplašeno dijete civil.

No na desnoj fotografiji vojnik se zapravo igra s djecom. Dakle, lijeva fotografija navodi na pogrešan zaključak.

Manipuliranje fotografijama

Tko je na fotografiji?

► Na infoikoni možete pronaći informacije o tome **tko** su ljudi na fotografiji i **zašto** je osoba na desnoj fotografiji nakon nekog vremena **obrisana**.

Koja je svrha uređivanja fotografija?

► Utjecanje na stavove i ponašanje pojedinaca i/ili društva.

 Manipuliranje fotografijama

Nikolaj Ježov, koji se na fotografiji nalazi desno od Staljina, poslije je maknut s lijeve fotografije.

Iz kojeg vremena potječe ova fotografija?

Razmislite o tome kakve su tada bile mogućnosti uređivanja fotografija, a kakve su danas.

Što se može napraviti s fotografijama?

Staljin je angažirao veliku skupinu uređivača fotografija kako bi izbacio neprijatelje iz navodno dokumentarnih fotografija. Jedan od tih neprijatelja bio je i Nikolaj Ježov, djelatnik tajne policije koji je nadzirao Staljinove čistke. Jedno je vrijeme Ježov radio kao Staljinova desna ruka, ispitivao je, lažno osuđivao te naručivao smaknuća tisuća dužnosnika Komunističke partije.

No 1938. to se promijenilo te je na poziciju Ježova došao jedan od njegovih zamjenika. Ježova se Staljin odrekao, potajno je uhićen te mu se sudilo na tajnome sudu i naposljetku je bio smaknut.

Staljinov je cenzor zatim maknuo Ježova iz fotografija, a to je uključivalo i one fotografije na kojima se smiješi pokraj svojeg bivšeg šefa Staljina. Na njegovo mjesto na fotografiji stavljena je voda kako bi se doimalo da je tako originalno fotografirano.

Mediji ponekad uređuju fotografije kako bi opisali situaciju na način koji im odgovara.

Najčešće se to svodi na biranje tema članaka i fotografija za koje je više vjerojatno da će biti čitane i pregledavane.

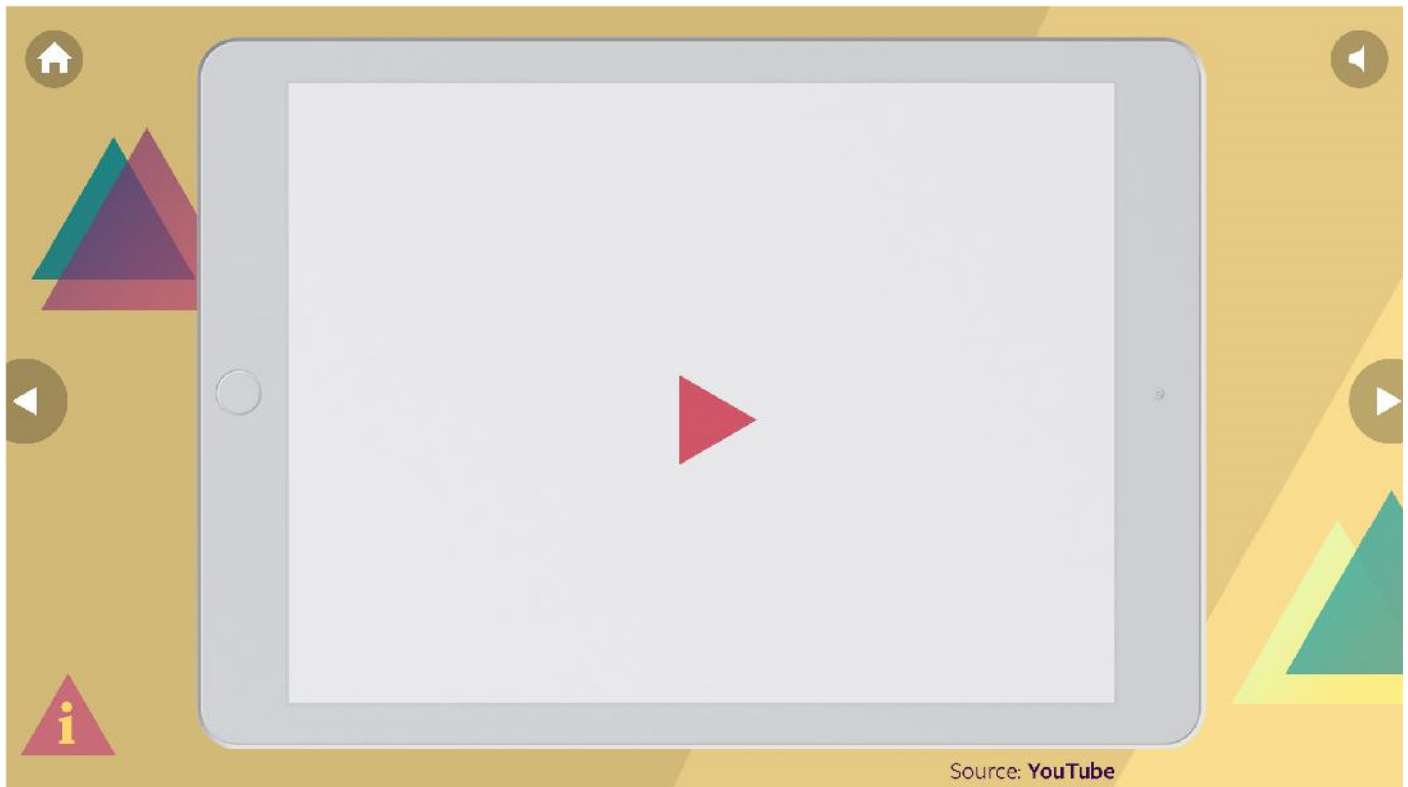
Mediji ponekad dobiju fotografije od provjerenih izvora, no čak ni tad ne možemo biti sigurni da fotografija pridonosi istinitom prikazivanju priče. Dakle, uvijek moramo objektivno čitati članak i promatrati fotografije te ih kritički vrednovati.

Ako niste sigurni da su u članku objektivno iznesene informacije, pogledajte druge izvore koji su prenijeli tu priču te usporedite načine na koje ju obrađuju.

Video

Pogledajte video s YouTubea. Pažljivo slušajte i gledajte.

Je li sve što vidite i čujete istina?

Source: YouTube

Upravo ste imali priliku pogledati *deepfake* video.

Što znači *deepfake*?

Pogledajte infoikonu.

U ovom primjeru vidjeli smo *deepfake* video, prikazan od strane Ruske državne televizije RT, u kojem se ismijava američki predsjednik Donald Trump .

Deepfake video – video u kojem je cilj postići dojam stvarne snimke. U tim videima upotrebljava se tehnologija koja stavlja riječi u usta govornika koji to nisu rekli ili to nisu rekli u tom kontekstu.

Deepfake je kreacija digitalne tehnologije. Zahvaljujući stručnoj obradi može biti vrlo uvjerljiv. Može se zloupotrijebiti u svrhu širenja stavova utjecajnih osoba odnosno influencera ili da im se našteti. Postoje nekoliko aplikacija i mrežnih stranica gdje možete stvoriti vlastite *deepfake*ove.

Da nije bilo napisano u videu, **biste li odmah znali da je riječ o obmani, odnosno parodiji?**

Što mislite, bi li drugi shvatili o čemu je ovdje riječ? Što bi pomislili vaši vršnjaci, vaši roditelji, djedovi i bake? Koliko je uvjerljiv video? **Kako biste provjerali istinitost ovog videa?**

Trenutačni trendovi

The infographic features a title 'Aktualni trendovi' in a green banner. Below it, three bullet points are listed on a yellow background with geometric shapes. Navigation icons (home, left arrow, right arrow) are visible on the left and right sides.

Aktualni trendovi

- Ljudi mnogo vremena provode u virtualnoj sredini gdje se preselilo dosta propagande.
- Društvene mreže daju priliku svima nama da izražavamo mišljenje, dijelimo objave i utječemo na mnogo ljudi.
- Politička propaganda preselila se na društvene mreže. Stvaraju se grupe na društvenim mrežama koje se koriste načelom ponašanja krda i ciljano manipuliraju stavovima ili načinom razmišljanja grupe za vlastitu korist.

Kako se svijet mijenja, tako se mijenjaju i društvene navike.
Maknuli smo se iz prirode i s ulica u virtualne prostore.

Propaganda i manipulacija u politici

► Što je propaganda? Gdje je najčešće možemo susresti? Probajte se sjetiti primjera. Također, definiciju možete pogledati na infoikoni.

Propaganda – manipulacija u politici

Manipulacija i propaganda koriste se takozvanim ponašanjem krda.

- Pojedinac je dio skupine u kojoj svi imaju slično mišljenje
- Uvjeren je u točnost svojih stajališta (vjeruje da ako mnogo ljudi misli na sličan način, da je onda to mišljenje ispravno)
- Skupina je povezana, pjevaju zajedno, plješču, klimaju glavom, lajkaju, pohvalno komentiraju...

Takozvani **mentalitet krda** učinkovita je strategija manipulacije i propagande koja se iskazuje tako da je pojedinac dio gomile koja razmišlja slično njemu, pa smatra da je njegovo razmišljanje ispravno (ako vjerujem u ono što drugi vjeruju, zasigurno sam u pravu).

Načini na koje se gomila ljudi povezuje su zajedničke pjesme, aplauz, klimanje glavom, odgovori na pitanja iz publike...

Propaganda – namjerno djelovanje, širenje određenih ideja (neprimjerene informacije se skrivaju) u nastojanju da se društvo, odnosno pojedince uvjeri da razmišljaju i djeluju na određeni način. Provodi se na brojne načine – govorom, pismom, posterima, pjesmama, kipovima, poštanskim markama, zastavama... Ponekad je teško definirati granice propagande.

Oduvijek je postojala te upotrebljava elemente koji napadaju naša osjetila.

Pojedinac je dio skupine u kojoj svi imaju slično mišljenje

Uobičajena forma propagande su posteri i pjesme.

Uvjeren je u točnost svojih stajališta (vjeruje da ako mnogo

No svijet se seli s ulice u digitalnu sferu pa se i oblici propagande mijenjaju.

Skupina je povezana, pjevaju zajedno, plješću,

klimaju glavom, lajkaju, pohvalno komentiraju...

Vjerojatno ste već čuli za propagandne pjesme. Pitajte roditelje mogu li se sjetiti nekih. U velikom broju slučajeva imale su cilj motivirati ljude u političku svrhu.

Zarazna melodija, ritam, jednostavne riječi i ponavljanje refrena odlike su **propagandnih pjesama**. Mnogo aspekata pjesme namijenjeno je tomu da nam se uvuče pod kožu, stoga ne iznenađuje što osobe i skupine ljudi (poput političkih stranaka) pokušavaju putem propagandnih pjesama utjecati na društvo. Mnogo se toga pjesmom može izraziti, no pitanje je hoće li svi razumjeti ono što je autor želio poručiti.

Brojni su primjeri propagandnih tekstova u pjesmama, ali i onih koji kritiziraju društvo. Neke od tih pjesama stalno su se puštale u medijima, dok su pojedine čak i zabranjene.

Možete li se sjetiti neke takve pjesme?

Što je cenzura?

Mogu li svi ljudi na svijetu govoriti i pisati što god žele?

Kakva je situacija u Hrvatskoj? Mislite li da postoji cenzura ili samocenzura?

The infographic consists of two main sections. The top section has a teal header with a white house icon and the title 'Što je cenzura?' in yellow. Below the header, on a yellow background with geometric shapes, is the definition: 'Cenzura je kontrola javno komuniciranog sadržaja (npr. u medijima) najčešće od države, vjerskih organizacija ili drugih važnih institucija i pojedinaca.' The bottom section has a teal header with a white left-pointing arrow icon and the title 'Što je samocenzura?' in yellow. Below the header, on a yellow background with geometric shapes, is the definition: 'Samocenzura je cenzura koju si je autor sam nametnuo (npr. zbog straha da njegov esej neće prihvatiti profesor, šef, institucija ili javnost). Sam autor izbjegava sadržaj, mišljenja ili stavove koji bi mogli biti problematični; autor reducira spomenute dijelove ako je to nužno.' A white right-pointing arrow icon is visible on the right side of the bottom section's header.

Što je cenzura?

Cenzura je kontrola javno komuniciranog sadržaja (npr. u medijima) najčešće od države, vjerskih organizacija ili drugih važnih institucija i pojedinaca.

Što je samocenzura?

Samocenzura je cenzura koju si je autor sam nametnuo (npr. zbog straha da njegov esej neće prihvatiti profesor, šef, institucija ili javnost). Sam autor izbjegava sadržaj, mišljenja ili stavove koji bi mogli biti problematični; autor reducira spomenute dijelove ako je to nužno.

Naviknuli smo govoriti gotovo sve što želimo, no je li tako i u drugim državama?

Razmislite o tome što mislite gdje je bolje nego kod nas, a gdje je lošije. Raspravite s kolegama o tome.

Zapamtite da *gdje sloboda jednoga prestaje, sloboda drugoga počinje*.

Uvijek treba poštovati druge i zakone države u kojoj boravite.

Razina slobode u svijetu

Na ovoj je karti svijeta vidljivo je nekoliko boja koje predstavljaju stupanj slobode svake pojedine države.

Plava boja označava da država ima visoku razinu slobode te što je tamnija, to je ta razina viša.

S druge strane crvena boja označava da država ima nisku razinu slobode te što je tamnija, to je razina slobode niža.

U našem dijelu svijeta naviknuli smo govoriti gotovo sve što želimo, no razmislite je li tako i u ostatku svijeta.

Mislite li da neke države žele utjecati na druge države?

Što mislite, u kojim bi se to državama moglo dogoditi?

Kakav utjecaj na Europu mogu izvršiti zapadne države?

Kakav utjecaj na Europu mogu izvršiti istočne države?

Sloboda medija u svijetu

Sloboda medija jest načelo prema kojemu bi se komunikacija i izražavanje kroz različite medije, uključujući tisak, elektroničke medije, posebna izdanja te mnoge druge vrste medijskog izričaja, koje trebala smatrati pravom koje se slobodno može ostvariti.

Takva sloboda podrazumijeva odsutnost uplitanja države. Zaštitu slobode medija osiguravaju Ustav i drugi pravni akti.

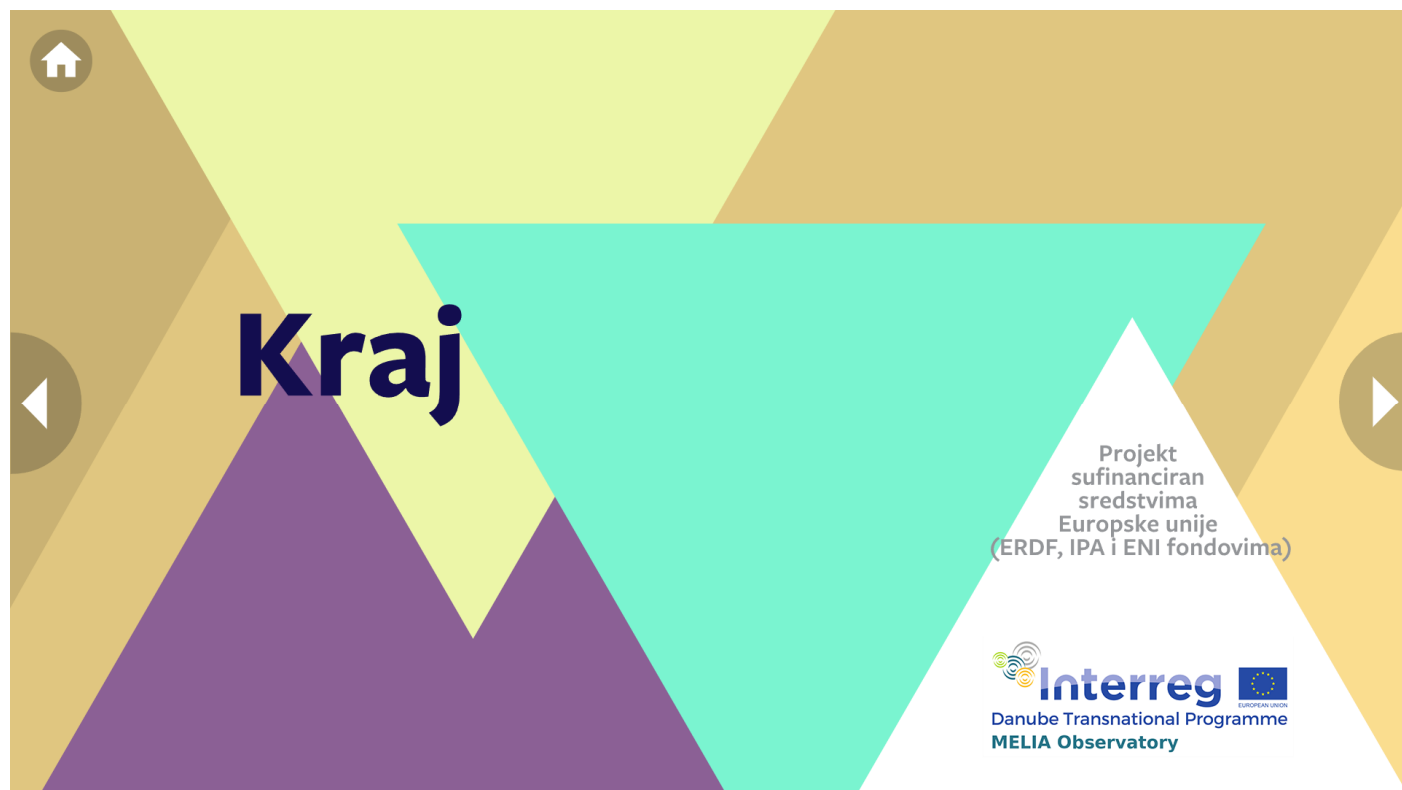

Svjetski dan slobode medija ustanovili su 1993. godine Ujedinjeni narodi. Obilježava se svake godine 3. svibnja s ciljem jačanja svijesti da je sloboda tiska prijeko potrebna za zdravo funkcioniranje države.

Međunarodna zaštita slobode medija

Sloboda izražavanja i sloboda informiranja ustanovljena su ljudska prava u nekoliko međunarodnih akata poput **Opće deklaracije o ljudskim pravima** (članak 19.) i **Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima** (članak 19.). Uz to nekoliko međunarodnih organizacija redovito izrađuje izvještaje o stanju slobode medija, primjerice predstavnik **OSCE-a za slobodu medija**. Učinkovita zaštita slobode medija jamči se u okviru Vijeća Europe, osobito člankom 10. **Europske konvencije o ljudskim pravima** koji govori o slobodi izražavanja.

Kraj

Zaključno

Propaganda, manipulacija, obmane, lažne vijesti i dezinformacije... Počinjete li se pitati hoćete li ikada doznati istinu?

BINGO – to je cilj onih koji sudjeluju u upravljanju ovim kaosom. Preplaviti društvo stotinama tema, tisućama mišljenja i članaka upravo zato da ljudi odustanu od potrage za istinom. No ako se potrudimo provjeravati izvore i istinitost informacija, na dobrom smo putu da nadmudrimo ove predvodnike kaosa.

Preporučena literatura

Fehér Katalin. (2017). *DIGITALIZÁCIÓ ÉS ÚJ MÉDIA*. Akadémiai Kiadó. ISBN 978 963 05 9743 2.

Alvarová, A. (2019). *Průmysl lži. Propaganda, konspirace a dezinformační válka*. Abatros.

Ftorek, J. (2017). *Manipulace a propaganda na pozadí současné informační války*. Grada

Jugendschutz.net. *Achtung HINTERHALT! – Rechtsextreme manipulieren im Social Web mit Nachrichtenseiten*.

Mrežni izvor: https://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/Achtung_Hinterhalt_Bildschirmversion_01.pdf

Jugendschutz.net. *Laut. Stark. Online. Gegen Fake-News und Hass*.

Mrežni izvor: https://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/Achtung_Hinterhalt_Bildschirmversion_01.pdf

Klicksafe. (2021). *Vertraust du noch oder checkst du schon? Falschmeldungen und Verschwörungsideologien – was dahinter steckt und wie man sie aufdecken kann*. Mrežni izvor:

https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/klicksafe_Materialien/Eltern_Allgemein/Desinformation_Broschu%CC%88re_klicksafe.pdf

Izvori

Web

2021 WORLD PRESS FREEDOM INDEX. *Gjar-po.sk* [online]. Paris: Reporters Without Borders, © 2016 (24 August 2021). Dostupno na: <https://rsf.org/en/ranking/2018>

ALGORITMY NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH: DOBRÝ SLUHA, ZLÝ PÁN. CO JSOU VLASTNĚ ZAČ? *Internetembezpecne.cz* [online]. Karlovy Vary: you connected, 2019 (1 June 2021). Available: <https://www.internetembezpecne.cz/algoritmy-nasocialnich-sitich-dobry-sluha-zly-pan-co-jsou-vlastne-zac/> Braňte se manipulacím a dejte STOP využívání *Lidoll.cz* [online].

Nedvědice: Špačková, © 2021 (4 May 2021). Dostupno na: <https://lidoll.cz/brante-semanipulacim-a-dejte-stop-vyuzivani/>

Česko je ve svobodě tisku na 40. místě. „Verbální útoky politiků vyvolaly nedůvěru“. *Mam.cz* [online]. Praha: Marketing & Media je Forum Media, 2020 (10 May 2021). Dostupno na: <https://mam.cz/zpravy/2020-04/cesko-je-ve-svobodetisku-na-40-miste-verbalni-utoky-politiku-vyvolaly-neduveru/>

Doporučené očekávané výstupy jako metodická podpora pro začleňování průřezových témat do švp a výuky. *Nuv.cz* [online]. Praha: NPI ČR, © 2011–2021 (28 April 2021). Dostupno na: <http://www.nuv.cz/vystupy/doporuceneocekavane-vystupy-1>

How Photos Became a Weapon in Stalin's Great Purge. *history.com* [online], 2018 (30 June 2021). Dostupno na: <https://www.history.com/news/josef-stalینگreat-purge-photo-retouching?fbclid=IwAR10OdpwemqamIje3gWUV8hs1RcL7FCnSrtpNWVmFxoY1JdKviZyM3jWvU>

Jak odhalit manipulátora. *Lidoll.cz* [online]. Nedvědice: Špačková, © 2021 (8 June 2021). Dostupno na: <https://lidoll.cz/jak-odhalit-manipulatora/> Komunikace je hra: Umění přesvědčit. *Ceskatelevize.cz* [online].

Praha: Česká televize, 2008 (30 June 2021). Dostupno na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10169534357-komunikace-je-hra/208572231010011-umeni-presvedcit/>

Komunikační triky: jak rozpoznat manipulaci a umět se jí bránit. *Idnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2016 (19 July 2021). Dostupno na: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/psycholog-jan-urban-jak-rozpoznat-manipulaci.A161201_162431_podnikani_sov

Manipulace. *Medicinman.cz* [online]. Praha: Medicinman, 2018 (31 May 2021). Dostupno na: <http://medicinman.cz/?p=metody/manipulace>

Míra svobody. *Atlas.mapy.cz* [online]. Praha: Seznam.cz, © 1996–2020 (15 April 2021). Dostupno na: <https://atlas.mapy.cz/?p=010000&s=1&id=mira-svobody&n=m&z=2.3&x=10.348&y=17.075&m=m>

People Are Posting Examples Of How Media Can Manipulate The Truth. *boredpanda.com* [online], 2019 (17 August 2021). Dostupno na: https://www.boredpanda.com/examples-media-truth-manipulation/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm

Podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. Digifolio. *rvp.cz* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2015 (22 June 2021). Dostupno na: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=70994&view=3251>

Propaganda – představení fenoménu. *Manipulatori.cz* [online]. Praha: Manipulátoři.cz, 2015 (20 July 2021). Dostupno na: <https://manipulatori.cz/propaganda-predstaveni-fenomenu/>

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO GYMNÁZIA. *nuv.cz* [online], 2020 (10 May 2021). Dostupno na: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

RÉTORIKA PROPAGANDY. *Bezfaulu.net* [online]. Brno: BURÝŠEK, 2019 (3 August 2021). Dostupno na: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/retorika-propagandy/>

Stock snímky, obrázky bez autorských poplatků, ilustrace a videa - *iStock* [online]. Calgary: Getty Images, © 2021 (24 August 2021). Dostupno na: <https://www.istockphoto.com>

UČEBNICE OBECNÉ PSYCHOLOGIE. *Gjar-po.sk* [online]. Prešov: Gymnázium Jána Adama Raymana, © 2013 (8 June 2021). Available: https://www.gjar-po.sk/~gajdos/psychologia/KNIHY/PLHAKOVA_A.---Ucebnice_obecne_psychologie.pdf

Umění manipulace s lidmi – využijte znalost manipulace ve svůj prospěch. *Businessanimals.cz* [online]. Praha: Business Animals, 2018 (29 July 2021). Available: <https://www.businessanimals.cz/umeni-manipulace-s-lidmi-vyuzijte-znalostmanipulace-ve-svuj-prospech/> Une façon de voir les choses. *fondation-lamap.org* [online]. (13 September 2021). Dostupno na: https://www.fondation-lamap.org/sites/default/files/upload/media/minisites/projet_questcequelascience/fiches-C4-B3-S4-A2.pdf

YouTube

Donald Trump Takes Russian State TV Job in Deepfake Parody Video. In: *Youtube* [online]. 22. 9. 2020. (9 September 2021). Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=VZdC2bQVR0I> Kanál uživatele On Demand News.

NBC NEWS. Trump Berates Peter Alexander Over Coronavirus Question: 'You're A Terrible Reporter' | NBC News. In: *Youtube* [online]. 20. 3. 2020. (27 May 2021). Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=QwOT9RK0GrA>